Gönderim Tarihi: 13.07.2021

Kabul Tarihi: 07.09.2021

**GÜNÜMÜZ FRANSIZ ÖYKÜCÜLERİNDEN ANNIE SAUMONT’UN
“LE PONT (KÖPRÜ)¹” ADLI ÖYKÜSÜNDE YAPISAL
ÇÖZÜMLEME²**

Structural Analysis in the Story of Annie Saumont’s Long Story “Le pont (The Bridge)”, One of the Contemporary French Storytellers

Mehmet BAKİ

Dr. Öğretim Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü.
mbaky2004@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4490-0364

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Annie Saumont’un “Le pont” adlı öyküsü, farklı güzelliksel biçimi ve çağdaş yazım uygulayımıyla Çehov tarzına yakın novella denilen bir türe örnek oluşturacak düzeyde bir yapıya sahiptir. Öykünün içeriğiyle bağdaşık olan adı, yanmetinsel ve eğretilemelidir. Çoklu anlatıcı, değişken odaklanma uygulayımı, uzamın kişileştirilmesi ve tekilliği, zamanın süredizimsel olmaması gibi bazı yenilikçi yöntemleri içerir. Romana yakın uzunluktadır. Bu çalışmada, sırasıyla öykünün yazarı ve dilsel özellikleri, kurmaca yapısı, anlatı yerlemleri (kişi, uzam ve zaman) ve öne çıkan izlekleri Gérard Genette’in yönteminden hareketle, öteki kuramcılarının yapısal ve öykü çözümleme kuramsal yaklaşımları kullanılarak çözümlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Annie Saumont, Le pont, günümüz Fransız öyküsü, kurgu

Abstract

Annie Saumont’s story “Le pont” has a structure that serves as an example of a genre called a novella, close to the Chekhov style, with its different aesthetic form and contemporary writing techniques. The story, whose name is compatible with the content, is paratextual and metaphorical. It has a privileged value because it includes some innovative methods, such as multiple narrators, variable focus, the personification and singularity of space, and the lack of chronology.

In this study, the author and the linguistic features of the story, the structure of fiction, narrative settings (person, space, and time), and their prominent traces will be analyzed using the structuralist and story analysis methods of other theorists, based on the method of Gérard Genette. .

Keywords: Annie Saumont, Le pont, story study, today’s French story, narration.

¹ Yazarın Türkçeye çevrilmemiş kitaplarından yapılan alıntılar ve Türkçe çevirisi bulunmayan diğer Fransızca kaynaklardan yapılan alıntılar tarafımdan Türkçeye çevrilmiştir.

² Bu makale, *Günümüz Fransız Öyküsünde Yapısal Çözümleme* adlı doktora tezime temel alınarak üretilmiştir.

Roman, yuvarlanan ve yolun üstündeki her şeyi silip süpüren bir kartopuna benzer. Öykü, tam tersine, kendine özgü bir tür, olabildiğince yoğun ve tutarlı biçimde gelişmesine olanak sağlamak için kardan halıdan uzak tutmak gerekir. Öyküyü öykü yapan onu arındırmaktır, pekiştirmektir, içi oyulmuş bir sanattır, yazmamaktır. İstedığınız kadar oyabilirsiniz onu. Georges-Olivier Châteaureynaud

1. GİRİŞ

Kendine özgü biçime sahip olan her sanat yapıtı, kendisini yaratan sanatçısı tarafından, içinde bulunduğu dönemin koşullarına uygun bir biçimde, belirli bir süreç içerisinde düşünsel, bilişsel ve ekinel birikimin üst örnekçelerini ortaya koyacak yenilikçi yapıtları gün ışığına çıkarır. Bu bağlamda sanatsal açıdan güzel duyuya dayalı değerler taşıyan ve yazının aynı zamanda hem ön-yenilikçi kalan tek türü, hem en erken yenilikçi yazın türü, hem de etkileycilik bakımından rakibi olmayan yoğunlaştırılmış kısa bir tür olan öykü, döneminin ekinel ışığını, arka planda kalan sanatçısı aracılığıyla yansıtan bir aynadır. Gündelik yaşantımızda önemli bir yer tutar. Bir yandan düşünce biçimimizi şekillendirirken, öte yandan da yaşam deneyimlerimizi ve bilgilerimizi artırarak yaşamımızı anlamlı hale getirmeyi amaç edinir. Bir anlatı sanatıdır ama her anlatı öykü değildir. Anlatıyı öykü yapan çok farklı öğelerdir. Zihnindeki bir yığın imgenin gerçekçi birleşimi olduğundan insanı duygulandıran, düşündüren, merakta bırakan, şaşırtan, yaşamdan bir kesit içeren, tek ve kısa bir olay üzerine yoğunlaşan, gerekli olanı anlatma ve bir iletişim sanatıdır. İnsanı ve yaşamı sorgularken, insanların düşüncelerini, zayıf yanlarını, alışkanlıklarını, dünyaya bakış açılarını olay içerisinde göstermeyi ilke edinir.

Şiir, masal, tiyatro, gibi türlere oranla daha yeni, gittikçe hem kendisini yazınsal düzlemde yaratanların, hem de okurların ilgisini çekmesiyle, özellikle bütüncesine aldığı konularda çeşitlilik bakımından güncelliğe daha çok önem vermesiyle romanla boy ölçüşecek derecede çağımıza damgasını vuran tür olma özelliğini sürdürür. Öykü türü, roman gibi sürekli bir değişim içindedir ve çeşitli ölçütlere iyedir. Konusunun özgün oluşu, kişilerin az sayıda olması, söylence ve masal özellikleri içermemesi, olayın nispeten kısa bir zaman dönemini oluşturması gibi temel özellikleriyle de öteki yazınsal türlerden ayrılır. Romana oranla anlatı dizemi hızlıdır, ruhsal ve felsefi gelişmeleri körüklemeyi; okura, kendinde potansiyel olarak varolan yazarı ortaya çıkarma olanağı sağlama özgürlüğünü verir. Romanın düzenlenmesi daha karmaşıksa da, biçimsel olarak öykü yazmak daha zordur. Çünkü titiz bir uğraşı ve yapım gerektirir. Bu gerekliliği yerine getirmek için öykü yazarı, okuru okumaya zorlayacak

belli bir gerilim yaratarak kısa, öz ve çarpıcı bir biçimde ona tamamlayıcı boşluklar bırakır ve onu okumaya zorlar. Yazar kendi dünya görüşünü, kişi ve olaylara nasıl baktığını, değer yargılarını, siyasal düşüncelerini nasıl yorumladığını satır aralarında duyumsatır.

2. ÖYKÜNÜN DİLSEL YAPISI

Annie Saumont öykünün okunması, anlaşılması ve yorumlanması sırasında bilinçli olarak okuru etkin kılacak ve dikkatini harekete geçirecek kendi biçimine özgü çeşitli dilsel uygulamaları ve yerinde kullanımları başarabilen bir öykücüdür. Çevirmenlik deneyimleri sürecinde çeşitli dilleri, farklı ekinse birikim ve bilgi dağarcığına iye yazarların dilsel kullanım, söylem ve biçimlerini tanıdığından, bu bilgi birikimlerini ve yazım deneyimlerini öykülerine aktarmayı son derece başarmış biridir. Ayrıca dilyetisini (fr. langage) kullanma konusunda hem yeniliklere açık, hem de yenilikleri kullanmaya yatkın ender öykücüler arasında yer alır. Öykü yazarken, şiirde olduğu gibi her bir satırına özen gösterir ve titizlikle ilerler. Bu bağlamda *Le pont*, az sayıda sözcükle, yoğun anlam katmanlarıyla iç içe örülü ve büyük bir titizlikle gereksiz olan her şeyin atıldığı bir öykü görünümündedir.

Betimlemeler, imgeler, simgeler, çağrışımlar, sözcük tekrarları ve kulağa hoş gelen sözcüklerle de bezelidir. Le Clézio'nun öykülerinde olduğu gibi konuşma dilinde kullanılan soru biçimleri, dillerdeki kimi olumsuzluk öğelerinin atılması, kişi adlarının kullanıma çokça yer verilmesi, noktalama imlerinin (fr. ponctuation) kaldırılması, öyküyü okurken onarılabilir biçim olgularını oluşturmada kullanılan uygulamalar arasında yer alırlar. Öyküde yazarın başvurduğu söz sanatları arasında eğretilmeler (fr. métaphore) yoğunluktadır. Bu yönüyle bu öykü, yazarın öteki öyküleri arasında dil açısından şiir havasını çokça veren en başarılı örneklerinden biri olarak gösterilebilir.

Ayrıca öyküde yazar, okura iletisini aktarmada kullandığı dil aracılığıyla söylemsel bir arka düzlem hazırlar ve bunu olabildiğince akıcı bir dille aktarır. Kendisine özgü bazı dilsel uygulamalar aracılığıyla görüneni değil, satır aralarındaki görünmeyeni olabildiğince göstermeye çalışır. Okuru, öyküyü okuduğu sırada, aynı zamanda anlama ve yorumlama aşamasında etkin kılarak, imgeleme yoluyla dikkatini dil kullanımları aracılığıyla harekete geçirip okumadan haz almasını sağlamak ve ona bilinçli olarak bir tür yardımcı yazarlık (fr. co-auteur) rolü yüklemek ister. Böylece onu, kendi anlatı serüveninin içine çekmede daha başarılı olur.

Yazar, karşılıklı söyleşi uygulayımını öyküde kullanarak, kişilere iye

bilinç olaylarının dil kalıplarına dökülmesini olanaklı kılar. Dolaylı ve serbest dolaylı söylem biçimlerini genellikle yeğler. Karşılıklı söyleşide (fr. dialogue) bulunan kişilerin konuşmalarını küçük seslemlerle başlatır. Konuşturduğu kişilere kendilerini iyileştirmek ya da yalnızca yüzleşmek için dilyetisini verir. Farklı kişilerin söylemlerini ve onların içsel düşüncelerini betimlemek için, metin içinde konuşma çizgileri kullanmadan, kişilerin karşılıklı söyleşilerini doğrudan anlatının bir parçasıymış gibi aktarır:

Biba diye seslenildiğini duydum. Biba. Ve ses bana geri geldi. Ad. Okula gittiğimde bana verdikleri. Öğretmenime karşı çıkıyordum. Sadece benimle ilgilensin diye. Kitaplarımı yıpratıyordum defterlerimi kaybediyordum. Diyordu ki Biba hakkında hiçbir şey beni şaşırtmıyor. Diyordu ki ama zavallı küçüğüm hayatta ne yapacaksın. (Saumont, s23)

Öyküde kullanmayı seçtiği dil, günümüz Fransız gençlerinin çoğu tarafından yaygın olarak kullanılan konuşma dilidir. Bu dil, anlatıya şiirsel ve müzikal bir tını verecek biçimde düzenlenmiştir. Konuşma tümceleri öykü kişilerine, gülmecedan ağılatısal olana, kaygısızlıktan iç sıkıntısına olabildiğince nüfuz edebilme olanağı sağlar. Her tümce bir yay gibi esnetilir.

Söyleşimsel yapıların dizemleri, kimi zaman soluk kesen ya da can sıkıran bir soluk alma gibi kesik kesiktir. Bu kesik kesik tümceleri kullanma, okurun ilgisini kimi zaman tümcenin sonundaki fiile ya da tümce içindeki belirtece çeker. Böylelikle önemli olanın, öykü kişinin ne anlattığı değil, hangi biçim ve biçimde kendini ifade ettiğinin vurgulanmasıdır aslında. Aktarılan söyleme sınırlandırma getirilmez. Bu özellikleriyle öykü, özellikle Jaques Prévert'in koşuklarındaki dizeleri anımsatan, şiirsel ve çocuklara yönelik dil kullanımına özgü bir biçime iyledir. Ayrıca yazarın öyküde metnin genelinde şiirdeki gibi ses uyumuza özen gösterdiği çokça görülür. Öyle ki bu kesik kesik söz dizileri, tıpkı bir serbest ölçüyle yazılmış uyaklı dizeler gibi sıralanırlar. Bu tarz örneklerden en çarpıcı olanı, yirmi birinci kesitte görülür:

*Pislik.
Bana dedi, onu havaya uçuracaksın.
Köprüyü.
Beton kazıkları.
Altyapıyı ve üstyapıyı.
Köprü döşemesini korkuluklarını. (Saumont, s31)*

Öte yandan öyküde yinelenmiş sözsel ve tümcesel geri dönüşlere ve anıştırmalı kimi deyimisel ifade kullanımlarına da rastlanır. Bu yolla yazar,

hem okurun söz dağarcığını (fr. vocabulaire) genişletmeye katkıda bulunmayı, hem kullanılan deyiimi işaret eden kimi çağrışımları onun belleğinde uyandırmayı, hem de ince alay yapmayı (fr. ironie) erek edinir gibidir. Bu türden bir uygulamaya on ikinci kesitte albayın ve düşesin evinde yemek davetine katılan askeri üst düzey yetkililerin sunulduğu sahnede rastlanır. Düşes, evinde askeri yetkililere bir akşam yemeği verir. Yemeğe bekâr olan albaya da davet edilir. Yemek servisi sırasında, erkek hizmetçi bekâr olan albaya “eğilerek, ısrarla, albayım, izninizle, İbis (karaleylek) kuşu yuvasını yaptı (fr. *l’oiseau ibis a fait son nid*)” diyerek içinde anıştırmalı, nükteli ve alaycı anlamlar içeren bir ifade kullanır. Duyulduktan sonra bu deyim, yemeğe katılanlar tarafından gülüşme ve bağırışma sesleriyle yinelenir. Bu durum karşısında, albayın da canı sıkılır ve yemeği terk etmek zorunda kalır. Çünkü bu tarz bir söylemle bekâr kadınların olduğu bir yemekte, bekâr olan albaya bu durumuna son vermesine yönelik uyarıcı bir iğneleme söz konusudur.

3. ÖYKÜ KURGUSUNUN ÖZELLİKLERİ VE YAPISI

Her anlatıda yazarın metni oluşturmada amacı olan kurgu vardır ve anlatı metninin yapıtaşısıdır. Okur bunu yapıtın başlarında, algıları yardımıyla sezinler. Kurmacaya (fr. fiction) dayalı her yazınsal yaratı, anlatı metninin kurgusuna malzeme olacak yapısal (kurgu, olay, durum) ve anlatıyerlemsel (kişi, uzam-zaman) öğelerden oluşur. Bir sanatsal yapıt olan *Le Pont* adlı öykü de, doğal olarak bu türden temel bileşenlerden oluşur.

Yazarın ilk dönem öyküleri arasında yer alan öykü, uzun öykü ya da roman-öykü sınıflaması içinde yer alır. Fransızca özgün metni toplamda kırk üç sayfadan oluşur. Yazar öyküyü, Yeni Roman tarzı yapıtlarda olduğu gibi (örneğin, Alain Robbe-Grillet’in *Les Gammes* adlı romanınkine benzer olarak), Latin rakamlarıyla italik numaralar verir ve otuz sekiz anlatı kesitine ayırır. Bu kesitlere ayrılmış bölümlerin adları yoktur ve her zaman birbirleriyle örtüşmezler. Bu d, okuyucuda daha fazla kafa karışıklığına yol açar. Öte yandan çoğunlukla Biba adlı başkişinin yaşamından kesitlere ağırlık verildiği için de bir tür yaşamöyküsel öykü olarak da adlandırılabilir.

Klasik uygulamaya oranla yazar, çağdaş olanı da birleştirerek öykünün başlarını, daha çok Belçika asıllı yazın eleştirmeni René Godenne’in “durum-kesit öyküsü (fr. nouvelle-instant)” ya da “içsellik öyküsü” diye adlandırdığı tür ve sonlara doğru olay-öykü (fr. nouvelle-histoire) türüne iye karma bir kurgu (fr. fiction hybride) ile örüntüler. Durum öyküsü özelliğiyle kesin bir başlangıçtan, gelişme, sonuç-düğüm bölümlerinden söz etmek pek olası değildir. Ama dikkatli okur, parçaları bir

araya getirebilirse dört aşamayı kendisinin oluşturabileceği ayırımına varacaktır. Philippe Delerm ve bu öykünün yazarı Annie Saumont, Fransa’da bu tarzda öykü yazan öykücülerin başında gelirler. Bu türden öyküler, gündelik yaşamın içinde yer alır. Bir öykü anlatmak yerine, yaşamın belirgin ağırlıklı (fr. tragique) bir anını çağrıştırarak bir atmosfer geliştirir ya da bir karakterin, özel bir durum karşısındaki duygularını uyandıran küçük üzücü bir olay etrafında yoğunlaşırlar. Bu nedenle bu öykü, olay örgüsünden yoksun görünür. Psikolojik içerikli olaylara dayalı bir dönüşümü anlatmaktan çok, başkişinin (Biba) yaşantısında bilincinde derin izler bırakmış bazı anları açılması ve onlarla bir tür yüzleşmesi söz konusudur. Böylece öykünün kurgusu, bu yaşanmış anlara odaklanma ve kopuk kopuk biçimde yoğunlaştırılmış anlatı katmanlarından oluşur.

Öyküde yazar, yenilikçi anlatım uygulamalarına yer yer başvurmayı sürdürdüğünden, kendisi art düzlemde dursa bile, öykünün bütünü göz önüne alındığında, değişken bakış açılı (anlatıcı sesin üçüncü tekil kişi ile birinci tekil kişi arasında değişmesi) ve çoklu anlatıcılar (fr. focalisation multiple) kullanır. Tüm anlatıcılar, beraberlerinde bakış açılarını taşırlar. Öykünün anlatısı, çoğunlukla kendi yaşam serüveninden kesitleri “ben” adını kullanan bir özöyküsel (fr. narrateur-autodidégétique) anlatıcı tarafından aktarılır. Bu anlatıcı, kendi ağzından kendisinin çocukluk (öğrencilik), yetişkinlik (askerlik), savaş (adı öyküde anılmayan ama büyük olasılıkla II. Dünya Savaşı) ile yaşlılık (balık tutma ve koyun yetiştiriciliği) dönemlerine, sınıf öğretmeni olan kişiye ve öteki tanıdıklarına iye yaşam serüvenlerinden bazı önemli kesitleri hem geriye (fr. analepse) hem ileriye sapım (fr. prolepse) uygulamalarından oluşan karma bir anlatma (fr. narration hybride) yöntemini yeğler. Öyküde çoğunlukla öykünün başkişisi olan Biba’nın sesi olmasına karşın yirmi sekizinci bölümde “*Büyükbabam komik bir adam. (...) Daha sonra koyun yetiştirmeye başladı. Şimdi balık tutuyor.*” (Saumont, ss. 46-47) gibi başka sesler de duyulur. Yazar, böylece bir tür çokseslilik (fr. polyphonique) uygulayımını da kullanıyor gibidir. Ama olayları, kişileri, uzamı ve bunlar arasındaki ilişkiyi aktarmada egemen bakış açısına sahip tanrısal karakterli, sıfır odaklayımlı (fr. focalisation zéro) ve üçüncü tekil kişi adilli anlatıcı rolü daha öncelikli konumdadır.

Öyküdeki en önemli anlatı uygulamalarından biri, bu anlatıcının, okuru bulmaca çözmeye zorlarcasına konuları kesik kesik metinler arasına serpiştirerek anlatmayı yeğlemesidir. Otuz ikinci kesit, bu türden anlatılara çarpıcı bir örnek oluşturur:

Öteki soruyor, hatırlıyor musun? Bir erkek ile bir kadın her gün köprüye geliyorlardı, eğilip akan suya bakıyorlardı. Asker,

dürbünüyle onları gözlemliyordu. Kadın konuşkan, huzursuzdu. Adamsa gamsız, hayalperest biri gibi.

Bir gün (adam) yalnız geldi. Kuşkusuz (kadın) âşık hayal kırıklığına uğramış kızmış biçimde onu terk etmişti. Ona bir mektup yazmıştı. Sayfasını yırttı, ırmağa attı. Suda yayılan sözcükler. Silinmiş sözcükler.

Djerbi Fantiba tabloyu çaldı. Galerinin genç çalışanı parmaklarına oje temin etmeye gittiği sırada. Bu tabloyu köprüyü yapana çok pahalıya satmayı umut ediyor. Ve suyun, kâğıdın parçalarını yırtılmış mektubu alıp götürdüğü sırada, Biba yüksek korkuluğa çıktı. Hey millet atlıyorum, der. Yapma sana yalvarıyorum Biba, diye haykırır (sınıf öğretmeni). Bu dünyayı tüm güzellikleriyle birlikte düşün. (...)

Seni seviyoruz.

Seni seviyorum.

Seni cezalandırıysam senin iyiliğin içindi. Büyümene yardımcı olmak içindi. Biba büyüdüğün zaman daha kolay olacak.

Biba onu dinliyor. Duraksıyor.

Kıvrılıyor, çömeliyor ve karnının üzerine çöküyor, yeniden aşağı iniyor.

(Sınıf öğretmeni) ona tokat atmıyor. (Saumont, s. 45)

Alıntının son kısmı, önceki kesitlerin birinde sınıf öğretmenin bir okul gezisi sırasında, köprüyü yapan kişi tarafından köprü üzerine kimi bilgilerin verilmesi için öğrencileri okul yakınındaki köprüye götürdüğü anlatının devamıdır. Burada belki de asıl ilgiyi anlatıcı, çocuksu ruhsal betimlemeye çeker, bir ruhçözümleyicinin kaleminden çıkmışçasına etkili ve çarpıcıdır. Zira öğrenci Biba, okul yıllarında yaşamda bir kuş gibi özgür ve bağımsız olmak ister. Ama öğretmen ve öğrenci arkadaşları onu, bu tarz düşüncelerinden dolayı yadırgarlar ve alay ederler. O da bunu, çocukluk gururuna yediremez ve köprüden kendini atmaya çalışarak öz kıyaya başvurma kozunu bir anlamda kullanır. Oysa Biba tarafından bu yeltenmenin bir tür varoluş sorunsallığını gündeme getirip, öğretmenin ve sınıf arkadaşlarını sınama girişimi olduğu sonrasında anlaşılır.

Genette'in anlatıcı işlevlerini sınıflandırma yöntemine göre, öyküde yazarın öyküleme görevini verdiği iç gönderici özelliğine iye anlatıcının başat özelliklerinden biri de anlatıcı işlevinin (fr. fonction narrative) yanı

sıra, çocukken yaşanan aşkları, büyüyünce kavuşup elde edemeyişinden duyulan yaralanmalar üzerine bir takım bilgilendirmeler ve parçalı iç konuşma (fr. monologue morcelé) uygulayımıyla kişilerin geçmişleri ve köprü üzerine bazı bilgiler veren düşünbilimsel işlevini (fr. fonction idéologique) üstlenmesidir. (ss.250-263) Saumont, yazar-anlatıcı (fr. narrateur-auteur) olarak üçüncü tekil kişi adlı ile ana izlekler olan köprü ve kuşlar üzerine başka yapıtlardan alıntılar aktararak anlatıyı varsıllaştırmaya çalışır. On sekizinci kesitte, asker Biba'nın köprüdeki nöbeti sırasında, yalnızken ve zamanın geçmemesinden yakındığı bir sırada, çocukluk aşkı olan ama sütkardeşi ile evli olan Éléonore'un kendisine neden sevgi içerikli ve altına "Tatlım (fr. Mon chéri)" diye hitap eden bir mektup yazdığını sorgulaması ve buna bir türlü anlam verememesi ile ilgili iç konuşması ilginç olanıdır:

Yalnızım ve zaman bana uzun geliyor. Zaman, onu gerçekten artık ölçemiyoruz. Aşınıyor. Başlarda, geçen günlerin hesabını tutuyordum ama kısa bir süre sonra kafam karıştı, Tatlım, sözcüğünün tam altındaki zaten Éléonore'un mektubuyla aynı hizada olan çubuklara bir çubuk mu ekliyordum? İşaret koyuyorum ve sonra üstünü çiziyorum nerede olduğumu artık bilmiyorum ve artık Éléonor'un neden seninle evlendiğinde bana sevgi içerikli bir mektup yazdığını da ve bu yüzden seni kaybettim. Bana geriye anılar kaldı. (Saumont, s. 25-26)

Anlatıcı, az da olsa mesafe değiştirerek dinleyicisine (fr. narrataire) yönelir ve güncel anlatımın kimi ayrıntılarını betimlemede zaman zaman genellikle çocuk dilinde yeğlenen "Biz (fr. "on")" adılını kullanır. Sekizinci ve dokuzuncu kesitlerde bu türden anlatımlara sıkça rastlanır:

Önce sıkılıyor, ardından yeteri kadar seviyoruz ve yine sonrasında gerçekten mutluyuz. Kuşlar bataklıklar boyunca uçarken ve gökyüzü pembeye dönerken. (Saumont, s. 15)

Bu öyküsünde yazarın, anlatıcı türlerinden olan ve öykülerde az rastlanılan masal-anlatıcı benzeri bir uygulamaya da yer verdiği görülür. Çünkü masal da öyküyü besleyen ve öykünün esinlendiği yakın türler arasındadır. Bu türden bir anlatıya, öykünün son sayfalarına doğru yer verilir. Yirmi dördüncü kesitte, iki Biba'dan birini öldürüp ötekini yaşatma düşüncesi ile ilintilidir. Biri köprüye tırmanan, betonun dalga ile kayganlaşmasının ardından suya düşüp bulunamayan ilkokul öğrencisi Biba. Öteki ise yetişkin, askerde olan Biba'dır. Böylece sanki yazar okura, öğrencilik yıllarında yaramaz, bilgisiz, yeterince özgür olmadığından kendini

koyun gibi duyumsayan Biba'yı ortadan kaldırır ve yerine asker olan, sonradan çocukluğundan itibaren arzuladığı kuşlar gibi özgür olma düşüne kavuşan Biba'yı yaşatmak istiyormuş gibi bir ileti (fr. message) verir:

Ya da bir gün bir çocuğun yukarıya tırmandığını söylerler (diğerleri söyler), beton, sağanak halinde yağan yağmurdan sonra kayganlaştı, çocuk suya düştü akıntı onu alıp götürdü, bir daha asla kendisine ulaşamadı. (Saumont, s. 46)

Öyküde yer alan önemli sahnelerden birine, okul yıllarında öğrencilerin köprünün önemini kavramalarına ilişkin anlatımın yer aldığı otuzuncu kesitte rastlanılır. Bu sahnede belediye okul öğrencileri için ödüllü yarış etkinliği düzenler. Öncesinde köprü ve yol mühendisi, bu etkinliğe katılan öğrencilere, köprülerin inşası ile ilintili ön bilgiler verir. Sonrasında da öğrenciler de bu bilgilendirme eğitimiyle ilgili olarak bir ya da iki sayfalık bir yorum yazısı hazırlayıp öğretmenlerine verecekler. Seçilen en iyi ödev, belediye dergisinde yayınlanacak ve onu yazan öğrenci, ödül olarak *Architectures d'aujourd'hui* adlı resimli bir kitap ile “Eden” adlı sinemada istediği zaman gitmek üzere bir oturumluk bilet kazanacaktır.

Öyküde, en ağıltısal olan anlatımlardan biri, Biba'nın askerlik döneminde yanında şehit düşen silah arkadaşının kendisine verdiği ve adı on sekizinci anlatı kesitinde *Kuşlar kitabı* (fr. Livre des oiseaux) diye geçen yapıttan alınmıştır. Öte yandan tamamı italik olan yirmi altıncı kesitte, olay örgüsünden tamamıyla bağımsız, bazı kuş çeşitlerinin adları ve özellikleri bu kitaptan aktarılır. Bunlar sırasıyla siyah tüylü, uzun bacaklı bir kuş türü olan angut (fr. foulque), kışkuşu (fr. vanneau), sarıasma kuşu (fr. bruant), suyelvesi (fr. râle d'eau), sazlık-balıkçıl-ördeği (fr. fuligule morillon), deniz çulluğu (fr. barge), uzunbacaklı kuşlar (fr. échassiers). Bu bilgiler, anlatıcı-yazar tarafından bilinçli olarak yapılır. Kuşların en önemli özelliklerinden biri bağımsızlığı, özgürlüğü ve tinsel huzuru simgelemeleridir. Yazar bu anlatıyı vermekle bir yandan Biba'nın çocukluktan beri özgürlüğe ve doğaya olan tutkusuna vurgu yapar, öte yandan anlatıyı yananlamsal anlamlarla varsıllaştırır.

Yirmi dördüncü kesitte, bir tür düşlemsel anlatı tarzındaki bir uygulamıyla öykü başkışısının aynı adlarla iki yerde birden görülmesini konu edinen bir anlatı biçimine yer verilir. Bu, okurda bir anlamda birden fantastiği andıran gerçeküstü bir anlatımın çağrışımını uyandıracaktır. Yazar bu yöntemi kullanmayla, hem öyküyü düşlemsel bir öge ile bezet ve izleksel açıdan varsıllaştırır, hem de okurun dağılan dikkatini öykü üzerine yeniden yoğunlaştırarak uyanık kalmasını sağlar:

Sanki iki Biba olacaktı.

Asker olan vardı. Köprüyü koruyan. Okula gittiği zamanlarda, bu takma adın kendisine verildiğini (ama belki yanılan ya da uyduran) anımsadığına iyice inanan. Biba denilen Djerbi Fantiba, bilmem hangi ülkeden gelen biraz daha yaşlı bu adam, Djerbi Fantiba denilen Biba. Varsın iki Biba olsun, bu imkânsız bir şey değil ve birbirleriyle görüşmeyecekleri kuvvetle muhtemel gibi görünüyor. Görevine tutunmuş asker. Köprünün yüz kilometre aşağısındaki küçük köyde iş arayan ve bazı bahar akşamları intihar düşüncesiyle oyun oynayan Djerbi Fantiba. Bu uğursuz projeyi (çok belirsiz, kuşkusuz sade bir iç dürtü) gerçekleştirmiş olsaydı artık sadece bir Biba olurdu. (Saumont, ss. 35-36)

Genette'in anlatma kipleri yaklaşımına göre anlatıcı, betimlemeleri özellikle arka düzlem anlatımında kullanarak süre üzerinde oynamalar yapar. Böylelikle öykünün zamanını durdurup anlatının zamanını genişletir. Bir kez olanı birden çok anlatılmada (fr. récit répétitif) çoğaltma kipinden (örneğin, başkişinin okul yıllarında öğrencilerin ikişerli sıra haline geçmeleri, korumakla görevli olduğu köprü ile ilgili anlatımlar gibi), birçok kez olanı bir kez anlatmada (fr. récit itératif) eşitlik kipinden (örneğin, Biba'nın sütanesi tarafından asker olacağının önceden bildirilmesi ile ilgili anlatı) ve karşılıklı söyleşilerde azaltma kipinden yararlanır. (ss.146-148) Bu da yazarın bu öyküde, gerçekte çok zor bir anlatım uygulayımının üstesinden başarıyla geldiğini gösterir. Bunu da azaltma kipini sıklıkla kullanarak yaptığı anlaşılır.

Le Pont, girişi açık olan bir öykü görünümündedir. Çağdaş öykülerde olduğu gibi, metnin okunurluğunu artırmak amacıyla yazar öyküyü, başkişinin öğrencilik yıllarına iye bir karşılıklı konuşma (fr. dialogue) ile başlatır. Bu söyleşi, sınıf öğretmenin, öğrencilerin bilgisi ve görgüsü artsın diye, genellikle Çarşamba günleri düzenlediği bir sınıf gezisi sırasında, öğrencilerden Biba ile Éléonore ve öğretmen arasında, okul üzerine ekinsel bir bilgi aktarımı üzerinedir. Bu konuşmayla yazar, öğrencilerin okulla ilgili düşüncelerini öğrencilerden Biba ile Éléonore, öğretmenlerin öğrencilerle ilgili tutum ve davranışlarını da sınıf öğretmeni aracılığıyla aktarır. Ayrıca bu söyleşi, düşünceleri farklı olan bireyler arasındaki iletişim güçlüğünü de gözler önüne serer:

(Éléonore) Öğretmenim (Biba) yalan söylüyor.

Öğretmenim dünyanın yuvarlak olmadığını söylüyor. Okulda

öğrendiğimiz her şeyin saçmalık olduğunu söylüyor üstelik can sıkıcı olduğunu söylüyor. Öğretmenim cezalandırmak için onu ısırdım. O sırada ağladı.

Yeter, diyor (Öğretmen). Sus ve mendille burnunu sil diyor. İkişerli sıra olun diyor. Sessizlik. Bir daha asla sizi Çarşamba günü gezintisine getirmeyeceğim diyor. En ufak bir ödül almadan tatil gününü feda ettiğini söylüyor. Başımızı eğiyoruz. (Saumont, s. 7)

Öykü, otuz sekizinci kesitte bir anlamda eğitici ve okur, önemini iyice kavrasın diye köprü ile ilgili eğretilmeli ve yananamlar içeren bir iletiden oluşan açık bir sonla biter. Burada anlatıcı, iletişim ve sorgulama işlevini kullanarak, okurun dikkatini öncelikle köprünün yaşamdaki olumlu ve olumsuz iki kutbu dengede tutan gücü simgelediğini, ardından geçmiş ile gelecek arasında su gibi geçen düşlemsel bir yaşamı bir arada tutan şimdiye anıdırma yapmayı imgelemesini ister. Yani köprü mutlu-mutsuz, geçmiş-gelecek yaşanmış zamanı bir arada tutarak şimdiye aktaran bağın ta kendisidir. Sonunda okuru, bu iletişimsel bağlantıyı sağlayan köprünün korunması gerekir mi, gerekmez mi? Bu köprü yıkılırsa yeni köprüleri kuranlar olur mu olmaz mı? diye bir tür sorgulamaya yöneltir:

Sanki köprüler asırlar önce inşa edilmemiş ama böyle.

(...)

Sanki köprüleri havaya uçurmakla görevli askerler hiç olmamıştı.

Ve köprüler yıkılmadan önce bile onları yeniden inşa etmek için planlar yapan adamlar. (Saumont, s. 49)

Öykünün ilk anlatısının ipuçları altıncı kesitte yer alır. Bu “bir zamanlar... (fr. autrefois)” diye masalımsı ifadeyle başlayan kesitte, öykü genelindeki anda gerçekleşen olaylar, burada yer alan düşünceler etrafında gelişir ve serimlenir: Biba ile erkek kardeşi, bir zamanlar dere boyunca her biri bir mendilden büyük olmayan iki ülkeyi birleştirecek samandan köprüler kurarlar. Kendilerini dünyaya emir yağdıran krallar, devlet başkanları olarak görürler ve yabani bir yalnızlığa kapanıp köprü istemeyen asilere silahla karşı koymayı planlarlar.

Dördüncü kesite ilişkin aşağıdaki alıntıda ise, öykü kişilerinin yaşamları üzerine yapılan öncelirmede (fr. anticipation), öğrencilerden bazılarının palyaço ya da trapezci olmak istemesi, bir kız çocuğunun

(Éléonore) Başkan'ın hanımı olup ona yapılan köprülerin açılışında yardım edeceğinin belirtilmesi ve bir erkek çocuğunun (Biba takma adlı Djerbi Fantiba) da asker olup savaş sırasında yapılan bu köprüleri havaya uçurtmakla görev alacağı özetlenir. Sonrasında tüm bunlar ilerleyen kesitlerde birer birer gerçekleşirler.

Öykünün on beşinci kesitinde eğitici işlevini üstlenen anlatıcı, öğretmen her hafta yaptığı okul gezilerinden biri sırasında çobanın, öğrencilere mesleğiyle ilgili kimi bilgilerini aktarmasıyla ilgilidir. Orada anlatılanlar, önceleri koyunlardan pek hoşlanmayan, ilerleyen yaşlarda – yani yaşlandığında – koyun yetiştiriciliği yapacak olan Biba adlı kişiyle ilintilidir: Koyunlar dar düşünceli olduklarından, başlarında bir çoban olmadan durumlarının pek parlak olmadığı; köpeğin çoban için ne kadar gerekli bir şey olduğu; çobanın koyunlarla ıslık yoluyla da iletişim kurabildiği; ırmağın olduğu yerlerde koyunlar için köprünün önemli oluşu, aksi takdirde karşıdan karşıya geçerken suda boğulma tehlikesi yaşayacakları... Öğretmen öğrencilere, çobanın söylediklerini iyi dinlemelerini önerir ve öğrendikleri her şeyin kendileri için yaşamda faydalı olabileceğini salık verir. Böylelikle yazar okura, örtülü bir biçimde güncel yaşamda koyun gibi dar düşünceli olup bir çoban tarafından güdülmemeyi ve kendi kendisini yönetmeyi bilirse, özgürlüğünün değerinin de bilincinde olabileceğini anırtmalı (fr. allusion) olarak iletir.

Yazarın öyküyü varsıllaştırmada kullandığı yazım uygulamalarından bir başkası da Genette'in *Palimpsestes, La littérature au second degré* adlı yapıtında sözünü ettiği "metinlerarası" (s.7-17) ilişkiler yöntemine başvurmaktır. Köprü kavramı ve kuşlar üzerine bilinçlendirici bilgileri içeren kimi anlatıları desteklemek üzere kullanılır. Örnek olarak, yirmi birinci anlatı kesitinde ya olay anlatısı içinde, öğretmenin köprü gezisi sırasında mühendisin anlattıklarını yazdığı not defterinden ya da askerin yanında şehit düşen silah arkadaşının hazırladığı *Köprülerin simgebilimi* (fr. La symbolique des ponts) (Saumont, s. 25) adlı bir tezden alıntılarının italik olarak aktarılması gösterilebilir. Yeni-ötesi uygulamalarından olan italik yazıya başvurma uygulayımıyla yazar, alıntının üzerinde daha fazla durur ve sözcelemi üstlenir. Bu alıntılar, öykünün konularıyla ve kişilerinin eğilimleriyle tamamen ilintili bazı kesitler, şimdiki-geniş zaman çekim kipiyle, anlatıyı derinleştirmede ve öyküyü gerçek-kurmaca düzeyine taşımada kullanılırlar. Yazara ait düşünceler olduklarından, bir bakıma yazar-anlatıcının iç konuşmalarını da temsil ederler. Herhangi bir törel ders vermeden ya da araya girerek yorumda bulunmadan doğrudan aktarır. Bunlar öyküde sırasıyla on dördüncü, yirmi altıncı, otuzuncu ve otuz

sekizinci kesitlerde görülür. Yazarın bu tür uygulamalara başvurmadaki amacı, okura bir yandan anlambilimsel olarak köprünün, özgürlüğün ve kendini yetiştirmede yararlı olacak yaşamsal bilgilerin önemi üzerine düşünmesini sağlamak, öte yandan da dikkatini canlı tutup öykü metninin anlaşılmasına yoğunlaşmasını istemek olsa gerek:

Köprüler, doğal bir engelin ya da başka bir iletişim yolunun üzerindeki bir iletişim yolunu aşan yapılardır. Genellikle aşılan engel bir su akıntısıdır (ırmak ya da nehir).

Bir köprü üç temel kısımdan oluşur:

Toprağın içine gömülmüş altyapı,

Görülebilir olanı oluşturan üstyapı, görevi üstyapının bağlandığı görevlere bağlı olan tepkimeleri altyapıya iletmek olan destek tertibatları.

Üstyapı aşağıdaki öğeleri içerir: Döşeme, ayaklar ve rüzgâr bağlantıları (biri enine, bir diğeri boyuna. (Saumont, s. 20)

Le pont'un biçiminin bir özelliği de çizgisel olmayışıdır. Aksine, geçmiş ile şimdiye aşırı bağlıdır. Yazar, her ne kadar almaşık olay örgüsüne dayalı uygulamaları öykülerinde kullansa da, *Le pont*'da olduğu gibi, biçim olarak tamamıyla Yeni Roman'a özgü yöntemleri benimsediği anlamına gelmez. Çünkü bu yazın akımına iye uygulamaların yanı sıra, geçmişindeki çevirmenlik deneyimi sırasındaki okumaları aracılığıyla, çeşitli yazarların yazım yöntemlerinden kimilerini kullanmayı da iyi bilir. Bir söyleşi sırasında, bu konuyla ilgili görüşleri, bizim ne kadar doğru bir yaklaşımda olduğumuzu gösterir niteliktedir:

Yeni Roman beni dönüştürdü, Claude Simon, "Vous les entendez" ile Nathalie Sarraute, "L'Oppopomax" ile Monique Wittig ve Célia Bertin. (...) Yazma biçimim, Yeni Roman'dan alınan bir yığın şeyle hiçbir ilgisi olmasa da, bu benim düşünme, yazma biçimimde değişiklikler yaptı. Her şeyi bilme yok. Mesafeli kalmak. Kişilerin yaptıklarını anlatıyorum, ne düşündüklerini değil. Bu beni bir tür ustalığa zorluyor. (...) Benim için, Cortazar'ın öyküleri yığınla ve korkunçtur... "fazlalıkları ayıklamak" gibi, doğrudan etkileyen Philippe Delem'in kimi kısa metinlerini de sevdim. (Blanc, Blandine et Henry, Karine, Ne laissez pas refroidir le café! Entretien avec Annie Saumont, en mai 2002 www.initiales.org.) (erişim15 Eylül 2004)

Le pont, yazar tarafından okurun imgelem yoluyla doldurması gereken (iki ve yedinci kesitte) tümcesel boşluklar, öykü zamanında bulunup anlatı zamanında bulunmayan anları ifade eden ve tamamlanması istenen bazı eksilteler (fr. ellipse) içerir. Böylece yazar okurun, düşlemsel evrenine her zaman yer vermeye açık olacak biçimde öyküye düşünsel ve bilişsel katılım sağlamasını ister. Bu da öykücünün yazmak için yazmayan, aksine neden ve niçin yazdığını bilen ve susku anlarını iyi yakalayıp onları yerinde kullanmayı ne derce iyi bildiğini gösterir. Öyküde sahne donanımlarını iyi kullanır, betimlemelere elinden geldiğince az yer verir ve onları fazla ayrıntılamaz.

4. ANLATI YERLEMLERİ

4.1. Kişiler

Klasik ya da çağdaş öykünün olmazsa olmaz öğelerinden biri de kişilerdir. Kişi incelemesi, her kurgusal anlatıdaki (öykü, roman ya da tiyatro yapıtındaki) kişilerin sunumunda, yazınsal kurgunun temel bir göstergesiymiş gibi rol oynar. Geleneksel ve yazınsal eleştiri yöntemlerindeki anlatı yerlemleri incelemesinin üç önemli ayağından birini oluşturur. Öyküde olay olmasa bile, kişi ögesi her zaman mevcuttur. Bir öykü, bir ya da birkaç kişi kişilik kadrodan oluşabilir. Öykü kişisi bazen bir karakter, bazen de bir tip olabilir. Özellikle durum öykülerinde, kişiler daha çok simgesel yönleriyle vardır.

Le pont adlı öykünün kahramanları, günlük yaşamdaki sıradan kişilerden oluşur ve kendi ortamları içinde tanıtılırlar. Gerçek yaşamdakiler gibi bazen bir ada bazen de bir unvana, fiziksel özelliklere, mesleğe, davranış biçimlerine, kendine özgü bir konuşma dili ve biçimine, aktöre, gelenek, görenek ve yaşam anlayışlarına iyedirler. Anlatıcı, kişilerin tanıtımını bazen karşılıklı söyleşi, okur kurmacadaki rolünü anlasın diye fiziksel ve tinsel eylem ve sıfatlardan oluşan kısa betimsel tümce kullanımları ile ya da bazen özetleme yoluyla yapar. Kurmaca kişilerinden öyküye katmak istediği özelliklerinden yalnızca söz eder ve okurun da karakterleri öyle anımsamasını ister.

Öykünün başkişileri kimsesiz ve sütanne tarafından büyütülen esmer ve kıvrıcık saçlı, donuk gözlü, çekingen, özgürlüğüne, sarışın kızlara ve doğaya tutkun, romantik olmaktan ziyade düş kurmayı daha çok seven, yetim ve öksüz Biba; okulda iken sıra arkadaşı, kendisini sıkça öğretmene şikâyet eden aynı zamanda seven, mühendis birinin kızı sarışın Éléonore; kıvrıcık, kızıl saçlı, çok güzel ama burnu çok büyük, bilgili, daima öğrencilerinin iyiliğini isteyen, Biba'ya hem kızan hem de seven ve sonradan

onunla evlenen, romantik tinli sınıf öğretmeni olan kadın; askerlik mesleğini çok seven, soğukkanlı, bekâr, doğa tutkunu, askerdeyken Biba'ya köprüyü koruma, gerekirse havaya uçurma emirlerini veren askerdeki komutanı Albay; Biba askerdeyken Éléonore ile evlenip köyde yaşayan köprü mühendisi erkek kardeşi, Kendilerini yetiştiren yoksul sütannesi. Bu karakterlerden öyküde yalnızca başkışı ve Éléonore'un adları geçer. İkinci dereceden kişilerin adlarına yer verilmez. Onun yerine bazaen (kısmen Yeni Roman uygulayımını anımsatıcı kız-erkek, mühendis, sütanne, sütkardeş gibi) cinsiyetleriyle, kimi zaman meslekleriyle ve nitelendikleri sıfatlarıyla tanıtılır. Örneğin mühendis, Biba'nın sütannesi, sütkardeşi ve çoban gibi.

Yazar bu öyküsünde, karakterleri oluştururken okurun ilgisini, kendi imgelem müzesinde yer alan kişilerle olası-dünyaya ait olan kişiler arasında bir gerçeklik bağı kurdurmaya çalışır. Kişileri tek yönüyle inceleyip anlatır. Öyküde yarattığı kişilerin yazgıları üzerinde düş kurmaktan hoşlanmasını sağlayıcı herhangi bir güçle, okurun imgelemine zorlamaya ve kimi zaman olay örgüsünün ilerleyişini okurun seveceği ve özel ilgi alanlarını düşünsel boyutta değiştirmeyi başarmaya çaba gösterir.

4.2. Uzam ve Zaman

Anlatıda zamansal durağanlığa eşlik eden yerlemlerden biri de kuşkusuz uzamdır. Bu yerlem, aynı zamanda hem kahramanların düşüncelerinin, duygularının doğrudan değil de dolaylı olarak anlaşılmasına yardımcı olur, hem de düşünsel açıdan kahramanı değiştirme özelliğinden dolayı da dönüştürücü bir eyleyen işlevine iyledir. Anlatıya dayalı metinlerde uzam ulamları gerçek/düşsel, açık/kapalı, kapsayan/kapsanan/, dar/geniş, özel ve kişiye iye/herkesin kullanımına açık olacak biçimde karşıtlık ilişkisi içinde ve çeşitli türlerde metne yayılabilirler. Böylece bu karşıtlıklar aracılığıyla okur, kendine göre anlamı yaratır.

Le Pont'da uzamı betimlerken yazar ayrıntıya girer. Öyküye adını da veren köprü denilen bu yer açık, kapsayan, geniş ve öykü karakterlerine özgü imgesel ve yananlamsal betimlemeler içeren başat bir uzamdır. Bu adlandırma Genett'in *Seuils* adlı yapıtında sözünü ettiği metinlerarası ilişki türlerinden yan-metinsel (fr. paratextuel) bir ilişkidir (s.7). Aktulum bu kavramı şöyle açıklar:

(...) bir metnin ilk bakışta aynı metnin dışında kalan ikinci dereceden metinsel unsurlarla yani başlıklar, alt başlıklar, ara başlıklar, önsözler, sonsözler, notlar tanımlıklar, yer verilen resimler, kapağı ve metin-öncesi unsurlar (yani karalamalar taslaklar) ile olan ilişkilerini kapsar. (Bir yazar yapının

başlığından başlayarak anlamlar çıkarabilir). (...) Yan metinsel unsurlar hep metin-dışı unsurlar olarak görülür, çoğu zamanda asıl metinden ayrılırlar. Oysa metnin alınılması ve yorumlanmasındaki rolleri kimi zaman o denli önemlidir ki yan-metinsel unsurların bazıları metnin ayrılmaz parçaları olurlar. Özellikle de başlık ve alt başlıklar çoğu zaman asıl metne sıkı sıkıya bağlıdır.” (s. 85)

Öte yandan köprü denilince kısaca akla somut olarak akarsu ile ayrılmış iki yolu birleştirici mimari bir yapı gelir. Oysa öyküde anlatının başat konusu, izleği, karakterlerin eylemlerine tanık olan bir öykü kahramanı ve bir ana bezek işlevi görür. Eğretilmeli bir örge olarak da geçmişle geleceği, eski ile yeniye birbirine bağlayan ekinel, geleneksel gibi imlemelere anırtmada bulunan bir simge gibidir. Öyküleri anlatılan kişilerin anılarının yaşandığı, öyküdeki her şeyin ve tüm karakterlerin (mimarlar, askerler, albaylar, öğretmenleri eşliğinde üçer üçer sıralanmış otuz öğrenciden oluşan bir sınıfın çocukları) etrafında döndüğü tek somut uzam olarak da anlatıda önemli bir rol üstlenir. Bu somut öge, köprüleri yok etmekten sorumlu askerler tarafından korunan, savaş ve barış zamanlarında birleştiren, bölen ve varlığını sürdüren, hep gereksinim duyulan bir yerdir. Aynı zamanda bu köprü, başkişi Biba'nın yaşamının dört aşamasını da bir araya getirir. Onun çocukluğu (geçmiş), asker geleceği (gençliği), yetişkinliği ve seksen yaşındaki yaşlılık dönemi arasında kurulan bağlantının bir örgesidir. Açıkçası bu öyküde yaşamın kendi oyununu oynadığı bir sahne, birçok düşünceyi uyandıran bir sanat yapıtı ya da yararlı bir nesnedir denilebilir.

Ayrıca *Le pont*'daki öyküler, tümünde başkişi Biba'nın yer aldığı köprü uzamıyla ilintilidir: Asker Biba'nın havaya uçurmak için görevlendirdiği ve on yedinci kesitte bir okul gezisi sırasında arkadaşlarının ve öğretmenin ilgisini çekmek için köprünün korkulukları üzerine çıkarak atlayacağını söyleyip sonunda istediği ilgi kendisine gösterilince atlamayacağı köprü öyküsü, çocuk Biba'nın dans etmek istediği köprü öyküsü, dördüncü kesitte eski bir ressamın bir tuval üzerinde öğrencilere bilgi verdiği köprü öyküsü, yirmi dördüncü kesitte yok etmekle görevli askerler tarafından korunan ve diğerlerinin daha yıkılmadan yeniden yapmayı hayal ettikleri köprülerin öyküsü ve yirmi birinci kesitte, öğrencilerin sözcük bilgisi dersinde köprü sözcüğü ailesine ait adları bulma, tarih dersinde Seine nehri üzerine kurulmuş olan Arcole köprüsünü konu etmeleri, matematik dersinde köprü ile ilgili soru çözmeleri ve resim dersinde çocukların sınıfın duvarlarına farklı şekillerde çizecekleri köprüler.

Yine yirmi birinci kesitte, erkek ve kız öğrencilerin, sınıfın duvarına çizdikleri hemen hemen her türden köprü resimlerine ve onlara verdikleri adlardan söz edilir. Erkek çocuklara ait olanlar, kocaman ve güçlü, bir ya da birkaç ayaklı, pencere çubukları ve ayakları olan köprüler, metal köprüler, taştan köprüler, eşeksırtından köprüler. Kız çocukların mavi olarak çizdikleri durgun suyu geçemeye uygun, daha hafif olanları ise asma köprüler, direği çarmıklarla dik tutulan köprüler, yukarı kalkan, dönen, sallanan köprüler, merdiven-köprüler ve Eléonore'un yapıtı olan sarmaşık bitkisinden hoş bir köprü.

Öteki uzamlara geline, Biba çocukken okuldaki sınıfı, albayın gittiği askeri okul, ressamın sergisini açtığı resim galerisi, düşesin üst düzey askeri yetkililere yemek verdiği evi gibi yerlerdir. Uzamların sayısı da kişilerin sayısı gibi azdır ve çoğu açık uzamlardır. Öykünün başkişisi açısından hem kapalı, hem de açık uzamlar, askerde albayla gezdiği orman dışında, pek esenlik verici değildirler.

Uzamlarla birlikte anlatı yerlemlerinden olan zaman, algılar aracılığıyla içinde yaşadığımız evrenin sunumunu düzenlemeye olanak sağlar. Bir dizi eylem ve olaylardan oluşan öykünün anlatısı, zamansal bir çerçeve içinde meydana gelir. Bu bağlamda anlatı zamanını belirleyen, olayların anlatısının sahneye konuluş süreci olur. Zamanın eyleyeni olan yazar, öyküsünün kurgusal anlatısında yazma zamanı (fr. temps de l'écriture), öykü (kurgulama) zamanı (fr. temps du récit) ve anlatı zamanı (fr. temps de l'histoire) olarak değişik açılardan açılar.

Le Pont adlı öyküde, anlatı zamanında sonradan anlatma yaygın olarak görülür. Ayrıca klasik yazınsal türlerin çoğunda görüldüğü gibi, olaylar zincirini izleyen aşamalar olmadığından, bir süredizime (fr. chronologie) uygun zaman düzeneğinden çok mozaik gibi parçalardan oluşan bir zaman anlayışından söz edilebilir. Yani öykünün ön düzlemine daha çok göreceli bir zaman düzeni (fr. ordre du temps) anlayışı egemendir denilebilir. Anlatıcı zamanın simgesel işlevlerinden yararlanarak, anlatılan olay ya da durum ile zaman arasında çağrışımsal bir bağ kurma yöntemini uygular. Havanın güzel olmasından, evin önündeki bahçede bulunan sümbüllerin yeşermesinden bahar mevsimi, havanın sıcak olması ve askerın terleyip kaskını çıkarmasından, mevsimin yaz olduğunun anlaşılması, ateş zambaklarına benzeyen bataklıktaki tuhaf çiçeklerin solmaya yüz tutması sonbahar mevsimini, havanın serinlemesi ve koyun sürülerinin güneye göç etmeleri, sonbaharın son demlerinin bitmek üzere olup kış mevsiminin yaklaşmakta olduğuna anırtırma yapması, öyküde yer alan belli başlı göreceli ve çağrışımsal zaman imlerindendir.

Öykü başkışının çocukluk, yetişkinlik, askerlik ve yaşlılık dönemine ilişkin yaşamsal serüveniyle ilintili zamansal süreçleri içerir. Geçmişte yaşanmış olaylar, çoğunlukla şimdiki zamana uyarlanır. Bu nedenle öyküleme, çoğunlukla artzamanlıdır (fr. narration ultérieure). Son anlatı kesiti olan otuz sekizinci kesitteki anlatının kimi ifadeleri, öyküdeki genel öykü zamanının ne kadar göreceli olduğuna ilişkin imler taşır. Öykü süresi (fr. temps de l'histoire) ile öyküleme süresi (fr. temps de la narration) arasında kesin olmamakla birlikte yaklaşık altmış yıllık bir zaman dilimi bulunmaktadır. Otuz dördüncü kesitte anlatıcı, kesin öykü zamanının tam ve net olarak belli olmadığını şöyle aktarır:

Büyükbabam (...). Yaklaşık elli yaşında, (...). Altmış yaşında hala oradaydı, bir zamanlar bir köprüyü havaya uçurmayı elinden kaçırdığını söyledi. (...) Büyükannem çok yaşlı, ondan on beş yaş büyük. Birbirlerini yüzyıllardır tanıyorlar. O (Büyükbaba) küçükken o (büyükanne) eski zamanlarda onun sınıf öğretmeni idi. (Saumont, ss. 46-47)

Öykünün on sekizinci kesitinde, öykü kişilerinden askerin yalnızlığının zamansal açıdan uzun sürmesinden yakınması, geçmek bilmeyen bu zamanın, onun tinsel durumunda ne gibi esenliksiz etkiler yaptığı açıklanır. Başlarda zamanı hesaplayan asker, sonraları bunu takmamaya ve unutmaya çalışmak için, yer yer zaman geçirici (satranç oynama, şarkı söyleme gibi) değişik uğraşlar edinir.

Öykünün anlatımında biri şimdiki zamanın –‘yor’u, diğeryse geçmişin ‘di’ si olan iki eylem kipinin yeğlendiği görülür. Biri yaşanan an, ötekisiyse sonradan duyumsanandır. Anlatıcı, ilk paragraftan itibaren şimdiki zaman kipini kullanmakla öyküde var olan gerçeklik konusunda okuru ikna etmeye ve geçmişte yaşananları, anılar ve deneyimleri, Yeni Roman kuramında olduğu gibi, şimdiki an içinde yeniden kurmayı yöntem olarak benimser. Anlatının eylem zamanında, genellikle şimdiki/geniş zaman, önceden tamamlanmış olayların anlatımında ise basit geçmiş zaman kipi yeğlenir. Geçmişten alınan geleceğe taşınmış olduğunu belirtmek için, ilk başta şimdiki zaman önce verilirken, sonrasında önce geçmiş ardından da şimdiki zaman verilir. Karşılıklı konuşmalarda şimdiki zaman ve anlatıda basit –dili geçmiş zaman tümceleri ve dolaylı söylemler yaygındır.

5. SONUÇ

Yazarın, olay ve durum öyküsünü harmanladığı karma bir yapısı olan *Le pont* adlı öyküsü, özellikle yan-metinsel başlığıyla, noktalama imleri ve çocuklara özgü bazı dilsel kullanım uygulamaları açısından ayrıcalıklı

bir değer taşır. Kesin bir başlangıca sahip olmadığı gibi eğitici ileti içeren açık sonla biten bir uzun öyküdür Yazar, yapısal ve biçimsel düzlemde bir kuyumcu gibi kendine özgü bir dil kullanma yetisi ve uygulayımı yaratmıştır. Öykü, olabildiğince gereksiz ayrıntılardan arındırılmıştır. Betimlemelerinin çoğu olay, uzam, öykü kişilerinin fiziksel ve tinsel yönlerine özgüdürler; düzdeğişmece (fr. métaphore) ve öteki söz sanatlarıyla da bezelidirler.

Yazar, her şeyi söylemede güçsüz kaldığını okurdan gizlemek için öyküde özetleme, zamanda ani sıçrama, düşlemsel anlatı, parçalı iç konuşmalar, geri ve ileri sapımlar, öncelemeler, tekrarlar, çoklu anlatıcılarla bir tür çokseslilik oluşturur. Geri dönüşler, parçalı anlatım aracılığıyla olayların geçmişle şimdi arasında bir gel-git görünümünde serimleme uygulamaları ile kurguda parçalı bir dizgelenmeyi oluşturur. Öyküde kesin öykü zamanı tam ve net olarak belli değildir, daha ziyade göreceli gibidir. Bölümleri, kısımları hatta paragrafları arasındaki dolantılarda bile tam tutarlı bir birlikten söz edilemez. Güncelliğini koruyan imgesel uzam, taşlama, yergi, çocuksu düşler, yanılsamalar, toplumsal örselenmeler, yalnızlık, sevgisizlik, özgürlüğe düşkünlük gibi izlekler ön düzlemde yer alırlar.

Annie Saumont, kuşkusuz her öykü yazarı gibi kendisinden önce yazılanlara öykünmesine karşın, hem geçmiş hem günümüz yeni anlatım, biçem, kurgusal içerik ve söylem uygulamalarından yararlanarak *Le pont* adlı öyküsünde, kendi özgünlüğünü ortaya koyar ve öykücülükte yetkin biri olduğunu gösterir.

6. KAYNAKLAR

- Aktulum K. (2014). *Metinlerarası ilişkiler*. Kanguru Yayınları. Ankara.
- Baki M. (2005). *Günümüz Fransız öyküsünde yapısal çözümleme*. Doktora Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Genette G. (1972). *Figures III*. Edition Seuil. Paris.
- Genette G. (1982). *Palimpsestes, La littérature au second degré*. Seuil.
- Genette G. (1972). *Seuils*. Edition Seuil. Paris.
- Godenne R. (2010). *Les nouvelles "fantastiques" et les nouvelles-nouvelles de gaston compère (1924-2008)*. Francofonía. Número 19. pp.192-211.
- «Ne laissez pas refroidir le café!». Entretien avec Annie Saumont réalisé par Blandine Blanc et Karine Henry, en mai 2002. in Initiales «Annie Saumont, je ne suis pas romancière». n°12. octobre 2002. ss.21-23, www.initiales.org. (erişim15 Eylül 2004)
- Saumont A. (1990). *Le pont, la rivière*. Editions A.M. Métailié. Paris.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.